

pisal, pač pa ustrezeni prekmurski izraz: na str. 81 *verofztui*, na str. 84 *verufztuimo*, na str. 25 pa je k *verofztuite* pripisal v oklepaju: *zhuite* — kar je dvakrat zanimivo, ker je besedo, ki je prekmurščina ne pozna, prevzel iz Dalmatina (1 Petr 5, 8) — in še v bohoričici.

Drugi dokaz, da *skoznovâti* v prekmurščini najbrž nikoli ni bilo, je Mikloš Küzmič, ki je prav to Severjevo pesem prevzel v svojo Knjigo molitveno (V Soproni, 1783, str. 225), toda ji je dal docela prekmursko narečno obliko in je nadomestil »skosnue« tako: »i szrczé naj verusztüje«. In v taki ali podobni obliki najdemo to besedo tudi pozneje v prekmurskem tisku. V raznih govorih se glasi različno: *veröstivati*, *verüstivati*, *viröstivati* itd.; bedenje pri mrliču pa je *veröstüvanje*, *vörüstüvanje* ipd.

To besedo najdemo tudi v kajkavščini. *Habdelič*, Dictionar... 1670 ima *Virofztou* = *Vigil*, *Excubitor*, *Speculator*. — *Virofztu*em — *Vigilo*, *Excubo*. — *Belostenec*, Ga-

zophylacium... 1740, II, 567 *Virofztüjem* — *Vigilo*, *extubo*, v. *Sztrafim*. — *Viröfztov*. *Vigil*. *Speculator*, *excubitor*. v. *Sztrafnik*. — *Jambrešič*, *Lexicon Latinum*... 1742, 1032: *Vigil*: *Szkoznujuchi*, *Virofztujuchi*, *Vigilantia* — *Virofztuvanye*. — *Vigilia*: 2. *Virofztuvavci*.

Beseda *veröstüvati* ipd. je bila prevzeta v kajkavščino iz madž. *virrasztani* — bedeti, čuti, *virrasztás* — bedenje. V prekmurščino pa je — kot drugi izrazi — zelo verjetno prišla iz kajkavščine, za kar govori predvsem termin *veröstüvanje* ipd. za bedenje pri mrliču, kar je gotovo posredovala Cerkev, z mnogimi drugimi izrazi iz verskega življenja (prim, nav. članek o kajkavskih prvinah). Ker prekmurščina ne pozna poudarjene glasovne skupine *-ir-* in jo spremeni v *-er-* (*pastér*, *mér*), je kajk. obliko spremenila v *veröstüvanje* in dalje v *vöröstüvanje*. Mogoče bi bilo tudi, da je prišla beseda v prekmurščino naravnost iz madžarščine, kar je pa malo verjetno.

Vilko Novak
Filozofska fakulteta v Ljubljani

PREŽIHOVA IN PERKONIGOVA UPODOBITEV DOGODKOV OB KOROŠKEM PLEBISCITU*

Med poznavalci Prežihovega opusa zavzema Drago Druškovič vsekakor eno vidnejših mest. Na tem delovnem področju vztraja od svojih študentskih let, ko je sodeloval pri Prežihovem zborniku, pa vse do danes, ko je urednik Zbranega dela Prežihovega Voranca (le dva zvezka je uredil Jože Koruza). Prav zato ni slučajno, da je zbudila razprava — Različnost dveh pisateljskih izročil — naše zanimanje.

V razpravi osvetljuje avtor razlike med romanoma *Požganica* (1939) *Prežihovega Voranca* in *Patrioten* (1950) *Josefa Friedricha Perkoniga*. Problem je vsekakor zanimiv, saj prikazujeta oba romana dogodke ob koroškem plebiscitu, le da jih enkrat opisuje Nemec, drugič Slovenec. Vsako teh del podaja torej svojo podobo dogajanja, obe podobi pa sta si zelo različni. Katera je zgodovinsko pravilnejša?

Oba pisatelja imata nekatere skupne poteze (oba sta Koroška, pripadata isti generaciji, oba sta se udeležila koroškega spopada kot propagandista, ...), vendar ni mo-

goče dokazati *rapport de fait*, ki je po teoriji francoske komparativne šole nujen, da se izognemo metodi preprostih paralelizmov. Slednja metoda velja v slovenski primerjalni literarni zgodovini, ki ostaja v bistvu še vedno v okvirih, ki jih je začrtal leta 1936 Anton Ocvirk, za manj vredno in pomanjkljivo.

Zato so razumljivi Druškovičevi napor, da bi presegel njen okvir. Po eni strani skuša dokazati odmevnost *Požganice* pri *Perkonigu* (str. 440), po drugi strani pa omiliti slabosti te metode z nekaterimi metodološkimi adaptacijami (navaja študijo Guyarda *La Littérature Comparée*, Paris 1965; str. 489).

Seveda se Druškovič zaveda pomanjkljivosti obeh instrumentov in si zato zastavlja cilj, da bo preko idejnosti obeh romanov podal »strnjen pogled na razvoj obeh pisateljev, posebej na razvoj njunih pogledov na narodnostno vprašanje ter na zgodovinski roman; semkaj sodi seveda še pogled na genezo obeh romanov, soočenje z željami, ambicijami obeh pisateljev in rezultatom; dalje pogled na ideološke koncepte okolja, upoštevanje njihovega vpliva na obe deli (str. 440).

* Drago Druškovič: *Različnost dveh pisateljskih sporočil*. Dve reprezentativni upodobitvi v romanih po snovi o koroškem spopadu pred petdesetimi leti. — V zborniku *Koroški plebiscit*. Slovenska matica. Ljubljana 1970, str. 437–506

Skratka, poskušali smo predočiti obilico dejstev in dejavnikov, ki v nekem pomenu zadevajo območje psihologije obeh narodov, /.../» (str. 437).

Kljub tako zastavljenim ciljem pa predstavlja osrednji problem razprave predvsem pretresanje odnosa obeh pisateljev do nacionalnega vprašanja, kakor se to pokaže pri analizi ideologij in pri preverjanju avtentičnosti zgodovine v obeh romanih.

Prav ob takšnem Druškovičevem ravnanju nam kaže izraziti pomislek. Avtor si namreč omogoči omenjeno perspektivo s proglasitvijo obeh romanov za zgodovinska romana. Ta hipoteza je vsaj za Požganico nova, vendar vrednoti avtor obe deli prav s kriteriji, ki iz nje izhajajo. Kljub temu, da je hipoteza temeljnega pomena za celotno razpravo, je žal ostala nedokazana. (Kajpada je oba romana mogoče presojati tudi s stališča njune zgodovinske avtentičnosti, vseeno pa morajo termini ohraniti svojo težo.)

Poleg tega si s takim pristopom a priori onemogočimo presojo literarnega dela v njegovi večpomenskosti. To pa pomeni, da nam je dostopen le del literarnega dela. Zato ni slučajno, da Druškovič poudarja, kako bo presojal oba romana predvsem iz filozofskih in socioloških, manj pa iz estetskih izhodišč (str. 438; pri čemer ni popolnoma jasno, od kdaj estetika ni del filozofije). Skratka, avtor se zaveda parcialnosti svoje raziskave.

Na sprejeti ravni pa Druškovič odpira zanimive razsežnosti obeh romanov. Naleti celo na probleme, ki presegajo področje literarne vede (npr. vprašanja o možnosti pisateljevega spoznanja dane družbene resničnosti, o tem, koliko se pisatelj lahko osvobodi ideoloških spon vladajočega razreda ipd.).

Podrobna analiza romana *Patrioten* ga vodi do sklepa, da je Perkonig zastopal téle misli:

1. Slovensko prebivalstvo na Koroškem zaradi svojega dolgega skupnega življenja z

Nemci nima značaja posebne narodnosti, ampak spada v nemški kulturni krog;

2. Politično je slovensko prebivalstvo na nemški strani;

3. Gibanje za nacionalno osamosvojitvev in enakopravnost ni avtohtono, ampak so ga prinesli v deželo od zunaj;

4. Jezik, ki ga govorijo koroški Slovenci, ali z deželnim nemškim imenom »Windische«, se tako razlikuje od slovenskega knjižnega jezika, da je zanje kot jezik občevanja v javnosti, zunaj domačega kroga primernejša nemščina;

5. Koroški Slovenci so zadovoljni z razmerami kakršne so v deželi, in se ne čutijo zatirane;

6. Germanizacija ni nasilna, ampak radosvoljna. Kdor zahteva kake posebne nacionalne pravice za slovensko prebivalstvo, ta ruši mir, ki je od nekdaj vladal v deželi (str. 459—463).

Seveda ni potrebno izgubljeni besed, da bi dokazali ob takšni mistifikaciji vso lucidnost in intelektualno poštenost pisca Požganice.

Sklepna ugotovitev razprave naj bi poudarila, da izhajata obe interpretaciji zgodovine iz pisateljevih ideologij. Perkonig izhaja iz ideologije nemške buržoazije, Prežih pa se je izognil napačnemu prikazovanju nacionalnega vprašanja prav zaradi marksistične interpretacije družbenih procesov, od katerih je odvisno tudi nacionalno vprašanje. Vsa Druškovičeva analiza vodi pravzaprav v takšen sklep, saj vsa dejstva stalno presoja z marksističnega stališča. Prav zato si ne znamo prav razlagati njegove sramežljivosti in prekrivanja tega sklepa proti koncu. Avtor namreč skuša prikazati vzrok Prežihove pronicljivosti v njegovi »opozicijski ideologiji« in nič več (primerjaj str. 468, 481, 486...) Tako nas pri tej sicer zanimivi študiji, moti, da avtor ne ostaja svojim nazorskim pogledom zvest v besedni formulaciji, da jih posreduje pravzaprav skozi kontekst.

Zoltan Jan
Ljubljana

NAŠA LJUDSKA MODROST V PREGOVORIH IN REKIH

Vsak narod ima nekako svoj način mišljenja in čutenja, pa se tudi na poseben način izraža, sklepa in ravna v življenju in medsebojnih družbenih odnosih. Da, tudi vred-

noti drugače, ker drugače opazuje in spoznava. Spoznanja in izkušnje mu postajajo kažipot in usmerjevalec posebnega načina življenja. Izraža jih v rekih in prego-